

Amerikalılar, Karun'dan kalma eserlerin üzerine yattılar

Hazine kavgası

Özgen ACAR

- "Karun hazinesi"ni geri alabilmek için Türkiye'nin yaptığı girişimler, ABD Dışişleri Bakanlığı ve Metropolitan Müzesi tarafından engellendi
- Hazinenin, mezarlar soyularak çıkarıldığı ve Türkiye'den yurt dışına kaçırıldığını kanıtlayan belgelere bile Amerikalılar aldırmadılar

HABERİ 7. SAYFADA

"Hazine"yi saklayan Metropolitan Müzesi'nin bugünkü Başkanı, Ankara eski Büyükelçisi William Macomber.

Eski Eserler Genel Müdür Yardımcısı, "hazine" çukuru açıldığında kapıları yüzüne kapandı.

● Amerikalılar eşsiz eserlerin üzerine yattılar ABD ile "hazine" kavgası

**ÖZGEN ACAR
YAZIYOR**

ANKARA

TÜRK Hükümeti yetkililerinin Amerika'ya kaçırılan 189 parçalık Lidya hazinesi ile ilgili görüşme isteklerini reddeden New York Metropolitan Sanat Müzesi yöneticileri, yabancı muhabirlere "Türkler bunların kaçak olduğunu ve kendi ülkelerinden geldiğini kanıtlasınlar, iade konusunu tartışabiliriz" biçiminde iddialı konuştular. Türk Hükümeti'nin şimdiye kadar bu eserleri Amerika'dan geri istemediği, ancak her türlü özel, resmi ve diplomatik girişimlerin ise boş çevrildiği, belgeleriyle ortaya çıktı.

1973 yılı başlarında Amerikan gazetelerinde "Karun'un hazinesi-nin" varlığının müzece kabul edilmesinden sonra başlayan gelişmeler daha sonra şöyle sürdü.

21 Mart...

Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Washington Büyükelçiliği'nden aldığı bir yazıyı Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ilettiler. Yazıda, ABD Dışişleri Bakanlığı ile yapılan bir temasta "Şimdiye kadar eserlerin fotoğraflarının müzeden istenmediği" bildiriliyor ve bu amaçla "Müze Müdürü Hoving ile temasa geçilmesi" önerilerek, müzenin adresi veriliyordu.

31 Mart...

"New York Times" gazetesinin atlatma haberinden sonra, ünlü "New Yorker" dergisinde Karl E. Meyer, "Yağmalanan geçmiş" adlı bir röportaj yayınladı ve olaya biraz daha açıklık getirdi.

17 Mayıs...

Türk arkeoloğu, aynı zamanda Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Burhan Tezcan, ABD Dışişleri Bakanlığı ile Amerikan Müzeler Birliği'nin ortak davetlisi olarak dünyanın çeşitli yerlerinden gelmiş 20 kadar arkeologla birlikte New York'taydı. Tezcan, bundan yararlanarak müze yetkilileri ile görüşmek istiyor, ancak isteği reddediliyordu.

● Kaçırılan "Karun hazinesi"ni geri alabilmek için Türkiye'nin yaptığı girişimler ABD Dışişleri Bakanlığı ve Metropolitan Müzesi yetkilileri tarafından engellendi

● Hazinesinin mezarlar soyularak çıkarıldığı ve Türkiye'den yurt dışına kaçırıldığını kanıtlayan belgelere bile Amerikalılar aldırmadılar

● 1973 yılında Müzeler Genel Müdür Yardımcısı Burhan Tezcan'ın müze yetkilileriyle görüşme isteği reddedildi. Aynı yıl Washington Büyükelçimiz Melih Esenbel'in girişimi sonuçsuz kaldı

Müze gruplar halinde gezildikten sonra Bothmer'in bölümüne de uğranıyor, herkes odadan çıkarken Tezcan, bir "oldu-bitti" yaparak odada tek başına kalıyordu.

Kimliğini açıkladıktan sonra yapılan görüşme boyunca Bothmer, değil hazineyi fotoğraflarını dahi göstermek, Tezcan ile fazla tartışmaktan bile kaçınıyordu.

Ancak Tezcan, Türkiye'den göndereceği fotoğraflara karşılık bazı fotoğrafları yollama sözünü Bothmer'den alıyor ve ayrıca olayın kilit noktası olan John J. Klejman'a bu hazineyi satan Türk'ün adını da öğrenerek müzeden ayrılıyordu.

30 Mayıs...

İLK TELEVİZON AÇIKLAMASI

Amerika'nın ünlü (ABC) televizyon kanalı uzun bir süredir hazırladığı dünyada arkeolojik eser kaçakçılığı programını yayınladı. Bu arada Lidya hazinesi de programda ele alındı ve Müze Müdürü Hoving ile TV muhabiri arasında geçen şu konuşma ekranda görüntüldü:

Hoving: "Lidya hazinesi denen eşyayı İ.Ö. 6'ncı yüzyıl Doğu Yunan eserleridir ve bunlar müzeye ilki 1967, diğeri 1968 ve 1969'da olmak üzere, değişik sayıda gelmiştir."

Muhabir: "Hepsi kaç parça?"
Hoving: "Her şeyi sayacak olursanız, yani bir gerdanlık üzerindeki altın parçaları vs. dahil, sanırım 189 filan eder."

Muhabir: "Lidya hazinesi için ne ödediniz?"

Hoving: "Sanıyorum 1 milyon 700 bin dolar ödedik."

Muhabir: "İlk kez ABC'de açıklanan bu fiyat daha önce açıklanan fiyatın üç katı. Röportajın yapıldığı andan yayına girinceye kadar geçen süre içinde müze fiyatı bizden 1.114.500 dolara indirilmesini istedi. Bu fiyata bile hazine Metropolitan'daki en pahalı alımlar arasında yer alıyor. Muhabir, (Tezcan'ı ima ederek) Lidya mezarlarında çalışan bir Türk arkeolog, hazinenin kendi bölgesinden geldiğini iddia ediyor.

Hoving: "Açıkça söylüyorum ki, eğer Türkiye'den biri gelip bu parçaları incelemek istiyorsa, kendisini burada görmekten memnun olacağız. Eğer bize akla yatkın nedenlerle bunların Türkiye'den geldiğini kanıtlarsa, UNESCO Anlaşması çerçevesinde bunların iadesini tartışmaktan memnun oluruz."

FOTOĞRAF ALIŞVERİŞİ

22 Haziran...

Tezcan, Bothmer'e Türkiye'ye döndüğünü, fotoğrafları beklediğini bir de resmen mektupla ilettiler.

3 Temmuz...

Bothmer, bir mücevher ve gümüşten oluşan sekiz fotoğrafı Tezcan'a postaladı.

12 Temmuz...

Tezcan da, Bothmer'e söz verdiği fotoğrafları gönderdi.

Bu somut veriler üzerine Türkiye'nin Washington Büyükelçiliği'ne Dışişleri Bakanlığı kanalıyla gönderilen bir talimatta, ABD Dışişleri Bakanlığı nezdinde girişim yapılarak, bu eserlerin UNESCO Anlaşması çerçevesinde geri verilmesinin istenmesi emredildi.

12 Temmuz...

Tarihsiz bir yazı...

Türk Dışişleri Bakanlığı'nın tarihsiz, ancak (KIGM 123.914-4/73-1000) sayılı yazısı ile Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı'na gönderilen bir gizli yazıda Washington Büyükelçiliği'nin girişim sonucu bildiriliyordu.

Büyükelçi Melih Esenbel, zamanın ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Sisco'yu ziyaret ederek, teşebbüste bulunduğunu "ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı'nın meseleyi tetkik edip, cevap vereceğini söylediğini" rapor ediyor.

ESENBEL-SISCO GÖRÜŞÜYOR

23 Temmuz...

Kültür Müsteşarlığı'nın eserlerin geri istenmesi yolunda girişim yapılmasını bildiren yazısı üzerine Büyükelçi Esenbel'e gönderilen yeni bir talimat üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı nezdinde yeni bir girişim yapılıyor ve bunun sonuçları (KIGM 123.914-4/73-1011) sayılı yazı ile Dışişleri'nin Kültür Müsteşarlığı'na özetle şöyle duyuruluyor:

"ABD'de yasal bir işlem yapılabilmesi, bir dava açılabilmesi için şu sorular yanıtlanmalıydı:

"A) Söz konusu kıymetli eşyanın sahibi olan makamca o eşyayı kanunsuz olarak ele geçiren ve başkasına kanunsuz satan kimse hakkında ceza davası açılmış mıdır?"

"B) Bu konuda Amerikan mahkemelerinde dava ikame edilmiş midir? Bir avukat tutulmuş mudur?"

"Dava açılabilmesi için de şu bilgiler gerekliydi:

"A) Türkiye'den kaçak çıktığını anlatan yasal belgeler

"B) Eserlerin Amerika'nın hangi gümrüğünden ülkeye kaçak girdiğine ilişkin belgeler.

"Bunun araştırılması için:

"1- Eşyanın tarifi

"2- ABD'ye giriş tarihi, numarası ve yolu

"3- İthal edenin kimliği."

8 Eylül...

KARABASAN DAĞILIYOR?

Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, bu isteklere karşılık (478.2-10389) numaralı “gizli” yazı ile bu istekleri yanıtlar.

23 Eylül...

Uluslararası Klasik Arkeoloji Kongresi, dünyanın dört bir yanından gelmiş yüzlerce arkeolog ve bilim adamının katılımı ile çalışmalarına 23 Eylül’de Ankara’da başlar, İzmir’de sürdürür ve ülke çapında arkeolojik yerlerin gezilmesi ile son bulur. Bu toplantı arifesinde Ankara’ya gelen arkeologların dikkatini çekmek için “**Burası Anadolu**” adıyla yayınladığım bir dizi yazıda, kaçırılan Lidya hazinesinin Türkiye’ye geri verilmesi gerektiğini de vurguluyordum.

1973’ün karabasanı da böylece New York Sanat Müzesi üzerinde dağıldı gitti.

8 Aralık 1975...

Dünyadaki antika kaçakçılığı konusunda bir belgesel film yapmak için Türkiye’ye gelen BBC televizyon ekibinin başı Bayan **Julia Cave** ile Ankara’da görüşerek, olay hakkında bilgilerimi kendisine aktardım. Bazı Türk yetkilileriyle, bu arada **Tezcan**’la görüştükten sonra Bayan **Cave** ve arkadaşlarının yaptığı filmin birinci bölümü bu tarihte yayınlandı.

Filmde olayın gelişimi kısaca anlatıldıktan sonra, muhabir ile **Hoving** arasında şu konuşma aktarılıyordu:

Muhabir: “Elinizde ‘**Doğu Yunan**’ diye tanımlanan altın ve gümüş parçalar var. Türk otoriteleri bize, bunların Lidya eseri olduğunu, Uşak yakınlarında bir mezardan geldiklerini ve kanunsuz kazılıp, kanunsuz ithal edildiklerini ve Metropolitan tarafından satın alındıklarını söylüyor. Buna yanıtınız nedir?”

ELBETTE GERİ VERİRİZ

Hoving: "Daha önceki gibi yanıtıyoruz. Bize bunu kanıtlayabilirlerse, onlarla tartışıp, eserleri geri verebiliriz."

Muhabir: "Bay Tezcan, kendisiyle konuştuğumuz Türk otoritesi, buraya gelip Bay Von Bothmer ile konuştuğunu , ancak önce sergilenenler dışında eserleri görmesine izin verilmediğini söylüyor."

Hoving: "Bunun doğru olup olmadığını bilmiyorum."

Muhabir: "Daha pek çok varken, ancak sekiz fotoğraf alabildiğini söylüyor."

Hoving: "Ona şunu önerebilirim. Eğer şikâyeti varsa, doğrudan doğruya bana yazabilir ve çözümlemeye çalışırız."

Muhabir: "Eğer bunların Türkiye'de soyulmuş mezarlardan geldiğini anlarsanız, bunları geri verir misiniz?"

Hoving: "Elbette."

Bu açıklamalara karşın ortalık iyice duruluyor, toz bulutları dağılıyordu. Çünkü, Türkiye'deki görevliler, iktidarlar değişiyor. Dosyalar arşivlere kaldırılıyordu.

YARIN:

Hazineye, ABD eski Büyükelçisi bekçilik ediyor. Muhabir kaçakçıları açıklıyor